

Олександр Борисович Даниленко,

кандидат педагогічних наук, завідувач кафедри інженерних дисциплін
Ізмаїльського факультету Одеської національної морської академії, м. Одеса

ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ В НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ ПРОВІДНИХ КРАЇН НАТО

Метою цієї статті є огляд закордонного досвіду в організації професійної підготовки фахівців правоохоронних органів, зокрема на прикладі окремих навчальних закладів провідних країн НАТО, а саме США та ФРН. Визначенню шляхів впровадження цього досвіду в професійну підготовку персоналу Державної прикордонної служби України.

Ключові слова: підготовка персоналу, правоохоронний орган, висококваліфіковані кадри, Берегова охорона, Морська охорона, професійна підготовка.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Державна прикордонна служба України має успішний досвід співпраці з військовими та правоохоронними відомствами багатьох держав Євросоюзу та НАТО. Ця діяльність охоплює не лише забезпечення технічними засобами охорони кордону, а й такі напрями, як удосконалення законодавчої бази, обмін досвідом, розроблення та участь у спільних міжнародних проектах і програмах. В умовах інтеграції України в європейське співтовариство та необхідності майбутнього вступу до північно-атлантичного альянсу нагальною стає проблема адаптації системи професійної підготовки правоохоронних органів, зокрема ДПСУ до стандартів професійної підготовки провідних країн НАТО.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано вирішення даної проблеми та на які опирається автор. Наукові дослідження з проблем реформування системи професійної підготовки персоналу ДПСУ на різних етапах проводила велика кількість науковців, зокрема Л. Виготський, Л. Кандибович, В. Кан-Калик, Г. Костюк, С. Максименко, В. Моляко, М. Нікандров, Я. Пономарьов, В. Роменець, В. Сластьонін. Різні напрями

підвищення ефективності процесу професійної підготовки розглядали Г. Васянович, А. Галімов, І. Грязнов, Й. Гушулей, Д. Іщенко, Б. Олексієнко, О. Пометун, В. Синьов, В. Райко, В. Ягупов, та інші. У рамках питань, що піднімаються в цій статті становлять інтерес праці військових педагогів, зокрема В. Балашова, О. Барабанщикова, І. Грязнова, О. Діденка, Д. Коцеруби, Є. Потапчука, О. Торічного, О. Трембовецького, у яких розглядаються проблеми професійної підготовки військовослужбовців військових навчальних закладах різних рівнів, та особливості формування професійно-значущих якостей у персоналу Державної прикордонної служби України відповідних категорії від рядового контрактника до офіцера. Багата кількість вчених у свої дослідженнях брали до уваги закордонний досвід. Так В. Ковтун, Д. Рюриков здійснили глибокий аналіз особливостей професійної підготовки персоналу берегової охорони Сполучених Штатів Америки. Професійна підготовка прикордонників європейського союзу (на прикладі прикордонної варти республіки Польща) розглядалась М. Кіреєвим. На сьогодні, в умовах активної фази інтеграції до європейського співтовариства вивчення та застосування цього досвід стає ще більш актуальним. **Метою статті** є огляд закордонного досвіду в організації професійної підготовки фахівців правоохоронних органів на прикладі окремих навчальних закладів провідних країн НАТО, а саме США та ФРН та визначенню шляхів впровадження цього досвіду в професійну підготовку персоналу Державної прикордонної служби України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Проблема підготовки висококваліфікованих фахівців правоохоронних органів є актуальною для всіх країни світу. За всієї різниці у підходах і можливостях їх практичної реалізації позиції спеціалістів – учених і практиків збігаються в головному: кадровий потенціал правоохоронних органів – це найважливіший компонент ефективної правоохоронної діяльності. Фахівці є солідарними і в тому, що основним способом забезпечення якості й ефективності діяльності співробітників правоохоронних органів є систематичне вдосконалення системи професійної

підготовки, що орієнтоване на підготовку професіонала, готового до виконання своїх функцій у ХХІ.

У військовій освіті США розроблено концепцію професіоналізму. Цей термін у США досить вживаний. Професіонал в армії – це той, хто є професійним військовим фахівцем, несе відповідальність за виконання свого завдання, взяв на себе зобов'язання щодо оборони нації й покликаний строго дотримуватися етичних норм. Професіоналізм в американській армії має визначальне значення та поєднує такі три головних якості, як компетентність, відповідальність і відданість своїй справі. Ці якості вперше запропонував розглядати Самуел П. Хантінгтон у роботі «Солдати і держава». На його думку, ці якості відрізняють професіонала від простого виконавця і їх повинен мати кожен військовий професіонал. Програма формування професіонала, що розроблена в американській армії, містить такі основні напрямки: підвищення значення почуття гордості за свою професію, обмін ідеями й досвідом, створення офіційних програм, дотримання норм професійної поведінки. Провідною ідеєю професійного становлення названо професіоналізм, патріотизм, відданість, гордість за свою країну. Американці на практиці перевірили, що одного лише матеріального забезпечення для формування високого професіоналізму армії недостатньо. Важливе значення там має формування професійної вірності національним символам, почуття громадянської самосвідомості й професійного обов'язку, культивування професійного лідерства.

На професійній основі здійснюється комплектування й правоохоронних структур, які виконують завдання з охорони Державного кордону США. Підготовка відповідних фахівців здійснюється, зокрема у Федеральному правоохоронному навчальному центрі (FLETC) США, що служить міжвідомчою правоохоронною, навчальною організацією для більш ніж 85 Федеральних агенцій. Навчальний центр, також готує державних службовців для місцевих та міжнародних правоохоронних агенцій. Штаб-квартира, та основна навчальна база Центру розміщена в місті Глінко. Цей навчальний

центр, зокрема, відповідає за розробку та впровадження програм підготовки персоналу в міжнародних правоохоронних академіях в Гапоні, Ботсвані, Угорщині і Таїланді. Одним з основних напрямків навчальної діяльності цього навчального закладу є застосування дистанційного навчання за допомогою сучасних комп'ютерних технологій, що дозволяє суттєво розширити коло тих хто навчається. Ці методи використовуються, коли навчальні програми не вимагають спеціальних методик викладання и (або) коли визначено точне місце розташування слухачів, що мають технічну можливість бути залученими до навчального процесу. Додатково, FLETC шукає і розвиває альтернативні навчальні технології, особливо комп'ютерні симулятори і моделювання, збільшуючи існуючі методики викладання. Як міжвідомча навчальна організація, FLETC зібрав найкращих професіоналів всіх фахів для служби на його факультетах. Приблизно третю частину посад інструкторів займають постійні працівники FLETC. На решту посад тимчасово призначаються федеральні офіцери і дослідники з діючих правоохоронних органів або персонал, що нещодавно звільнився зі служби. Такий підхід забезпечує баланс між майстерністю і досвідом та сучасним розумінням правоохоронної служби.

Основні базові напрямки підготовки: програма підготовки кримінального слідчого; загальна програма підготовки офіцерів поліції; програма підготовки керівного складу поліцейських агенцій. Крім того, успішно розвиваються навчальні програми по боротьбі з тероризмом в базах даних правоохоронних органів, фінансової та банківської системи, наземному та морському транспорті, недопущення розповсюдження зброї масового ураження через морські порти, а також більш 150 інших базових та перспективних програм.

Для слухачів всіх напрямків підготовки є обов'язковим проходження навчального курсу підготовки водія авто та морська підготовка. Ціль навчального курсу – навчити офіцерів правоохоронних органів в вірних методах управління технічними засобами пересування та суднами, що є в правоохоронних органах. Цей навчальний курс введений в усі основні програми навчання, так як вивчення управління транспортними засобами і

суднами є однаково обов'язковим для всіх категорій персоналу правоохоронних органів. Навчальна програма морської підготовки забезпечує професіональних поліцейських навичкам безпечно і ефективно здійснювати правоохоронні функції на морській ділянці. Курс навчання передбачає вивчення тактики правоохоронних дій на морі, майстерному управлінню та буксируванню суден, традиційним та сучасним способам навігації, тактики контр терористичних дій правоохоронних органів на морі. Всі навчальні програми акредитовані в департаменті акредитації Федеральної правоохоронної системи.

Значне місце в навчальному процесі FLETC займає методична підготовка та підготовка інструкторів. Навчальна мета курсу методичної підготовки – навчання та підвищення кваліфікації інструкторів в методиці проведення навчального процесу для всіх відділень FLETC та партнерських організацій. Курс методичної підготовки розрахований на підготовку як новачків так і досвідчених інструкторів. Покращуючи здатність інструктора проводити ефективне навчання, наголос робиться на підвищенні усвідомлення основних цінностей правоохоронних органів таких як чесність, хоробрість і співчуття.

Підготовка професійних фахівців для прикордонного відомства Німеччини здійснюється в Академія Федеральної поліції до складу якої входять: 5 центрів підготовки і підвищення кваліфікації Федеральної поліції; 2 спортивні школи Федеральної поліції; навчально-тренувальний центр морської поліції; 2 школи по підготовці кінологів; центр командної підготовки персоналу вищої ланки; медична частина академії, яка паралельно використовується для медичної підготовки поліцейських.

Крім того, до складу академії входять 5 бюро по добору кандидатів на навчання до академії по всій Німеччині, їх основна функція отримання заявок та їх обробка. Співробітники цих бюро проводять на місцях серед учнів випускних класів агітаційну роботу з метою зацікавити молодь обрати поліцейську професію. Кандидати проходять наступні випробування:

здача нормативів з фізичної підготовки;

медичний огляд;

кваліфікаційна бесіда.

Також академія займається підготовкою співробітників земельної поліції.

На навчанні в академії в середньому перебуває 700 курсантів, в навчальних центрах 2600 курсантів.

Система підготовки передбачає три рівня: середня ланка, висока ланка та вища ланка.

Середня ланка: строк навчання 2,5 роки – перший рік теоретична підготовка, другий рік підготовки практика на місцях (аеропорти, вокзали та ін.), півроку проводиться спеціалізація з випускними іспитами.

Висока ланка (університетська підготовка): більшість курсантів – це випускники шкіл, термін навчання складає 3 роки. Крім того за цим напрямком проходять навчання і курсанти, що мають середній рівень, їх термін підготовки складає 2 роки.

В центрі командної підготовки здійснюється навчання персоналу вищої ланки. Один рік підготовки проводиться в академії, другий рік підготовки проводиться в навчальному центрі земельної поліції м. Вествалія за одним уніфікованим курсом разом з представниками земельної поліції.

Зазначені напрямки підготовки є базовими. Разом з тим обов'язковими для всіх категорій персоналу є проходження курсів підвищення кваліфікації за всіма предметами підготовки (правова підготовка, криміналістика та інші).

Наявні курси:

підвищення кваліфікації тренерів поліцейських тренувань;

ведення слідчих дій;

зі знання іноземних мов (особливо важливо в міжнародних місіях і аеропортах);

загально поліцейські підвищення кваліфікації (поліцейська підготовка);

прописані законодавством курси підвищення кваліфікації (льотчики, моряки);

виконання завдань в іноземних місіях.

В перспективах на майбутнє Федеральна поліція Німеччини планує:
дистанційну підготовку та контроль знань в мережі інтернет;
викладання двома мовами (німецька, англійська).

До складу Академії Федеральної поліції входить навчально-тренувальний центр морської поліції, який здійснює підготовку не тільки персоналу Федеральної морської поліції, а також і працівників інших державних служб і структур: колеги з митниці і земельної поліції, в майбутньому планується підготовка персоналу служби рибнагляду, управління водними ресурсами и морським транспортом. Центр планує стати єдиним центром для всіх служб, діяльність яких пов'язана з морем, і це буде стосуватися не тільки навігації на морі, а також безпеки поліцейських завдань на морі.

Напрямки підготовки:

1. Базова підготовка, під час якої з поліцейських які отримали поліцейську освіту на рівні середньої ланки (1 та 1,5 роки) готують поліцейських моряків. Базова підготовка передбачає проведення занять з навчальних дисциплін термін вивчення яких складає більш півроку, а також по другорядним предметам, таким як комунікація по радіо, управління катером і таке інше. Особлива увага приділяється іноземним мовам (англійська мова);

2. Виживання на морі (боротьба з пожежами і водою) у процесі цієї підготовки використовується частина флотської інфраструктури;

3. Теоретичні предмети (особливості морського права, цивільна морська справа);

4. Поліцейські тренування (навчання діям поліцейських, використання зброї, здійснення затримання, проведення огляду суден).

Навчальний процес у навчально-тренувальному центрі морської поліції здійснюється за модульною системою, що складається з чотирьох модулів.

Базовий модуль: складає 3 місяці (528 навчальних годин) аудиторних занять за загальними дисциплінами, та 6,5 місяців практика на кораблях (кожен курсант отримує індивідуальне завдання на практичне стажування за

відпрацювання якого відповідає командир корабля з виставленням відміток про якість його виконання).

Перший модуль: 2 місяці 8 тижнів (352 години) аудиторних занять – технічна підготовка, морська підготовка та практика на кораблях 6,5 місяців. При вивченні технічних дисциплін широко використовуються комп'ютерні стимулятори. По завершенню цього модуля центр визначає за яким напрямком проводити підготовку того чи іншого курсанту.

Другий модуль: 2 місяці 8 тижнів (352 години) аудиторних занять – по завершенню другого модуля курсанти здають іспити і отримують відповідні сертифікати, після чого вони стають повноцінними членами одного з екіпажів (кораблів, катерів).

Третій модуль є елементом системи підготовки вищої ланки, перед початком якого курсанти знаходяться безпосередньо у морі (на службі) 80 годин. Під час проходження третього модуля група складає не більше 8-ми чоловік – термін підготовки 5 місяців по завершенню здача випускних іспитів з видачею сертифікатів і призначення на вакантні посади наприклад, старший технік або вахтовий офіцер.

Таким чином, досвід західних держав свідчить, що професійна підготовка персоналу правоохоронних органів має відповідні концептуальні підходи та носить системний характер. Розглянуті підходи до професійної підготовки представляють певний науковий і практичний інтерес. Цей досвід в значній мірі вже реалізовано в конкретних програмах співпраці ДПСУ з правоохоронними структурами країн ЄС та НАТО. Тому перспективним напрямком подальших досліджень є узагальнення досвіду впровадження зазначених програм у систему професійної підготовки у ДПСУ, зокрема у професійній підготовці персоналу Морської охорони.

Список використаної літератури

1. Довгаль, П. Опыт зарубежных стран по защите национальных интересов в морских пространствах / П. Довгаль, О. Свининых // Зарубежное военное обозрение. – 2009. – № 2, С. 62–66.

2. Рюриков, Д. Береговая охрана США / Д. Рюриков, А. Васильев // Зарубежное военное обозрение. – 2005. – № 6.
4. Рюриков, Д. Роль береговой охраны в обеспечении национальной безопасности США / Д. Рюриков, А. Васильев // Зарубежное военное обозрение. – 2005. – № 7.
6. John, B. Hayes. United States Coast Guard. Retrieved 18 March 2009.
7. John, P. Lovell. Neither Athens nor Sparta : The American Service Academies in Transition (1979).
8. U. S. Coast Guard Academy (2011). Academic Majors web page. Electronic document : <http://www.uscga.edu/display.aspx.id=497>, accessed May 6, 2011.
9. Звіт про результати візиту української делегації ДПСУ до Морського центру і Академії Федеральної поліції Німеччини з 12 по 17 лютого 2012 року.
- 10 <https://www.fletc.gov>

Рецензент – доктор педагогічних наук, професор Діденко О. В.

Стаття надійшла до редакції 11.11.2015

Даниленко А. Б. Особенности профессиональной подготовки специалистов правоохранительных органов в учебных заведениях ведущих стран НАТО

В статье предоставлен обзор зарубежного опыта в организации профессиональной подготовки специалистов правоохранительных органов ведущих стран НАТО, а именно в Федеральном правоохранительном учебном центре (FLETC) США и Академии Федеральной полиции ФРГ. Кроме того обозначены пути внедрения этого опыта в профессиональную подготовку персонала Государственной пограничной службы Украины.

Ключевые слова: подготовка персонала, правоохранительный, квалифицированные кадры, Береговая охрана, Морская охрана, профессиональное образование, профессиональная подготовка.

Danilenko O. B. Special Features of Professional Training of Law Enforcement Bodies Personnel in Educational Establishments of Leading NATO States

State Border Guard Service of Ukraine (the SBGSU) has gained a successful experience of cooperation with military and law enforcement bodies of numerous EC and NATO States. In view of integration of Ukraine into the European Community and prospective entering the Northern Atlantic Alliance the problem of the SBGSU professional training system customization to standards of professional training in leading NATO Member States becomes very insistent. Therefore, studying experience in professional training organization of law enforcement bodies personnel and

determining ways of implementing such experience in the SBGSU personnel training gains a timely character.

Military education system of the USA has elaborated the concept of professionalism. Manning of law enforcement structures involved in the USA borders guarding is performed on a professional basis. An appropriate personnel is trained, in particular, in the USA Federal Law Enforcement Training Center (FLETC). One of the major trends in educational activity of the mentioned educational establishment is remote training by means of advanced computerized technologies. Furthermore, the FLETC is involved in search and development of alternative training technologies, especially computerized simulation and modeling, enriching existing tutorial techniques. Essential basic training encompass criminal investigator training program, general police officer training program, police agencies key personnel training program. Other prospective programs are being developed, too. Training course of road vehicle driver and maritime training are mandatory for all persons attending the FLETC. Training in instructional technology and instructors training occupies a significant place in training process applied in the FLETC.

Professional training of border guards in Germany is assigned to Federal Police Academy with three levels of training: secondary level, higher level and top level. Secondary level requires 2,5 years training with the first year of theoretical training, the second year is devoted to training at site (e.g. airports, railway stations, etc.), the final semester includes specialization and final examinations. The higher level (university training) with majority of cadets being secondary schools graduates takes three years. It may be also attended by personnel already having the secondary level with 2 years training provided for them. The key personnel is trained in the Commanders Training Center. The above mentioned training is a basic training. Refreshing and updating courses are mandatory for all the personnel categories. The Federal Police Academy also includes the Marine Police Training Center providing a basic training for policemen of secondary level to be trained as maritime policemen within 1 – 1,5 years. It is supposed that this Center will encompass personnel training for all the bodies involved into maritime activities and will include not only navigation aspects but also safe performance of police tasks in sea.

Thus experience existing in the Western States shows that law enforcement personnel professional training features appropriate conceptual approaches and is of consistent nature. The described approaches to professional training may represent certain scientific and practical interest.

Keywords: *personnel training, law enforcement body, highly qualified personnel, Coast Guard, Maritime Guard, professional training.*